

הַאֲנָשִׁים הַחֲלוּלִים

תרגמה מאנגלית והקדימה מבוא: נויט בראל

חברות ואמונה הן ערכים שמתלהטים מהר ומתקררים מהר. כך אמר המדינאי המתנגד לרודן, מרקוס ברוטוס, במחזה השייקספירי "יוליוס קיסר". אלה שאין לסמוך עליהם מציגים את עצמם כאמיצים, אבל הם בעצם אנשים חלולים. ברומאן 'לב המאפליה' מאת ג'וזף קונרד מככב סוחר שנהב בריטי, שמנצל את משאביה של יבשת אפריקה, ונחשד כאדם חלול, חסר מוסר עד היסוד. כשניסו הרומאים הקתולים באנגליה להתנקש בחייו של המלך ג'יימס השישי, הם תכננו לפוצץ את בית הלורדים באמצעות אבק שרפה. מדי שנה בחמישה בנובמבר מדליקים מדורות וזיקוקים בבריטניה כדי לציין את יום הבגידה, ושורפים דמות של בחור, איש קש שמסמל את גאי פוקס, ממובילי הקושרים במזימה, שעונו והוצאו להורג.

אנחנו נפגשים עם החלולים הקדמוניים כבר בפתיחת השיר, שהרי ספרות העבר חקוקה בעצמותיו של אליוט. הוא עשה שירים משירים של אנשים אחרים. הוא האמין שיצירות ספרות חייבות להישפט על בסיס ספרותי, והדבר היחיד שיש להכיר כדי להבין טקסט ספרותי, הוא יצירות ספרות אחרות. אנשי הקש, גברים ללא עמוד שדרה ואדישות שלאחר חורבן, ישובו ויופיעו לאורך השיר.

כי אלה הם החלולים, אנשים שנפשם מתה, שאישיותם מתפוררת, שאמונתם עקרה, שהממד הרוחני בחייהם דהה ומת. הם יודעים שיש להם חלק בחורבן, הם מכירים במעמדם כנשמות מרוסקות, מפולשות, שאינן מוצאות לעצמן מקום. אם יש להם רצון, הוא אינו הופך לפעולה. אם הם רוצים לומר דבר-מה, הם נמנעים מכך. דנטה סיפר שאנשים שאבדו בין הטוב לבין הרע, שלא חלקו שבח ולא לחשו קללה, סופם שיתאספו ליד הנהר וייתקעו בלימבו על סף הגיהנום, מביטים בעיניים חלולות כיצד האחרים ממשיכים בדרכם אל החיים שלאחר המוות.

אליוט הוא המשורר שגילם יותר מכול את הרוח המודרניסטית של המאה הקודמת. הוא נולד במיזורי שבארצות הברית, אך עבר להתגורר באנגליה מיד לאחר פרוץ מלחמת העולם הראשונה כמלגאי של אוניברסיטת הרווארד. הוא תכנן לבלות שנה באוקספורד, לקרוא אריסטו ולכתוב את עבודת הדוקטורט שלו, ואחר כך לחזור לארצות הברית ולהיות פרופסור. הוא נשאר בלונדון.

הוא הרבה לכתוב שירי זעקה וחזון אפוקליפטי, אבל "האנשים החלולים" הוא השיר המייאש ביותר שלו. נישואיו עם ויויאן כשלו באותה תקופה, הוא הרגיש שהם לא יכולים להמשיך לחיות באומללות כזאת, וכל בליטה בדרך היא כמו סיבוב באחד המעגלים בגיהנום של דנטה. רבים משיריו, כמו "שיר האהבה של ג'יי אלפרד פרופרוק", "ארץ השממה" או "גרונטיון" נכתבו בעקבות תחושה של כאוס וניהיליזם, אבל "האנשים החלולים", שפורסם לראשונה ב-23 בנובמבר 1925 מציג עולם שבו

מתהלכים גופים ריקים, נטולי תכונות אנושיות כמו אמונה, עוצמה מוסרית, רגישות, נחישות ואומץ.

השיר אינו מציג גאולה, אלא מציג את זוועת החיים שלאחר מלחמה גדולה ורצחנית, את האימה הפרועה של החיים המודרניים. השיר אינו שקול ואינו מציית לתבנית חריזה סדורה, ולא ברור מי היא הדמות שנושאת את המונולוג הכתוב בו, חוזרת על צירופים מסוימים שוב ושוב, כלואה בניסיון דיבור מעורפל, מרומז, מקוטע וכאוטי. אולי השיר הוא קולאז' של לחישות מושתקות של גברים, לכודים בחוסר חיוניות מדכא, נטועים בנוף עירוני בלא ייחוד, משוללי קשר עם אלוהים, ואולי השיר מציג דווקא עולם שמשורטט בקפידה, ומתחקה אחר החוויה הקיומית השבורה והגזועת של הדור שאחרי מלחמת העולם הראשונה. אחרי שכתב אליוט את השיר, שינה את תפיסת עולמו והצהיר שהוא אנגלו-קתולי.

מר קורץ – הוא מת
תן פני לאיש זקן

I

אֶנְחֵנוּ הַחֲלוּלִים

אֶנְחֵנוּ הַפְּחָלְצִים

רוֹכְנִים יַחַד

אוי, מֵלֵאוּ הָרֹאשׁ בְּקֶשׁ רוֹפֵף.

שְׁלָנוּ הַקּוֹלוֹת הַיְבֵשִׁים

כְּשֶׁאֶנְחֵנוּ לוֹחֲשִׁים יַחַד

שְׁקֵטִים וְנִבְוִים

עֹשֶׁב יֵבֶשׁ וְבוֹ מִשָּׁב חוֹלֵף

אוּ עַל רְסִיסִים עֹכֵבֵר טוֹפֵף

אֶצְלָנוּ בִּיבֶשׁ הַמִּרְתֵּף

דְּמוּת לֵלָא טַבָּע, צִלְלִית לֵלָא צַבָּע,

כַּח מִשְׁתַּק, מִחֻה לֵלָא תְנוּעָה;

אֵלֶּה שְׁחֻלְפוֹ

בְּעֵינֵים יִשְׁרֹוֹת, אֶל מַלְכוּת אַחֲרֵת שֶׁל הַמּוֹת

זוֹכְרִים אוֹתָנוּ – אִם בְּכָל־ל – לֹא כְמוֹ חָלָל

אֵלִים בְּנִשְׁמָה, אֵלֹא רַק

כְּאֻנָּשִׁים הַחֲלוּלִים

הָאֻנָּשִׁים הַפְּחָלְצִים.

II

עינים לא אעז לפגש לי בחלום
 בחלום מלכות של מות
 לא תגשנה עד הלום;
 שם, עינים הן
 אור השמש על שברי עמוד
 שם, עץ מתפרק
 וחריקות הן
 ברוח השורק
 מרחקות יותר וגם יותר לשם כבוד
 מזכר של כוכב ששם כהן.

שאהיה במרחק בטחון
 מחלום מלכות של מות
 שאוכל גם לבחן
 מין הסואות מחשבות
 פרות עכבר, עור עורב, שברי עמוד
 לרחב השדה
 נוהג כרוח השדוד
 במרחק בטחון –

לא פרדה בעצלותם
 בממלכת בין-ערבים

III

זאת למות מולדת
 זאת לקטטוס מולדת
 כאן דמות של אבן
 נולדת, כאן מכבדת
 בתחנוניה של יד המת, מושטת,
 תחת זהר זה, כוכב דועך.

כך מראה עינים
 בממלכת אחרות של מות

בְּהִלֵּכַת לְבָד
בְּשַׁעָה כְּזֹאת שָׁבָה אֲנַחְנוּ
מִרְעִידִים בְּעֵדִינֹת
לְנִשְׁקוֹת כָּאלֶה מִיֵּן שְׁפָתַיִם
מִשְׁבֵּר אָבֵן לְתַפְלָה שְׁלֹא תֵאבֵד.

IV

לֹא פֹה, עֵינַיִם
אֵין פֹּה שׁוֹם עֵינַיִם
בְּעֵמֶק זֶה שֶׁל כּוֹכְבִּים כְּבִים
בְּעֵמֶק זֶה חִלּוּל
הַלֶּסֶת הַשְּׁבוּרָה שֶׁל מַמְלָכוֹת אֲבָדוּ

בְּזֶה מְקוֹם מַפְגָּשׁ אַחֲרוֹן
נִגְשָׁשׁ לָנוּ בִּיחָד
וְנִחְמַק מִן הַדְּבוּר
אֶל חוּף נָהָר גּוֹאֵה נִגִּיעַ כְּצַבּוּר

עוֹרִים, אֶלֶּא אִם כֵּן
תּוֹפְעָנָה שׁוֹב עֵינַיִם
כְּמוֹ כּוֹכֵב שֶׁל נֶצַח
וְרֵד רַב־כוֹתֶרֶת וְעֵלִים
בְּדַמְדוּמִים מַמְלָכֶת מוֹת
תְּקוּתָם שֶׁל
אֲנָשִׁים רִיקִים.

V

נַחוּגָה סְבִיב קוֹצֵי צֶבֶר
קוֹצֵי צֶבֶר, קוֹצֵי צֶבֶר
נַחוּגָה סְבִיב קוֹצֵי צֶבֶר
בְּחֶמֶשׁ שֶׁל לַפָּנוֹת בְּקָר.

בֵּין מַחֲשָׁבָה
לְמַצְיָאוֹת

בין תזוזה
לפֿעֿלָה
מֶטֶל הַצֵּל
כִּי לֹךְ הַמַּמְלָכָה

בין תּוֹבָנָה
לִיצִירָה
בין רֶגֶשׁ
לְתַגּוּבָה
מֶטֶל הַצֵּל
חַיִּים הֵם אֲרָכִים מְאֹד

בין חֲשֵׁק
לְעוֹיֹת
בין יְכָלֶת
לְסִבִּלֶת
בין מַהוּת
וּבֵין מְדֻרָּן
מֶטֶל הַצֵּל
כִּי לֹךְ הַמַּמְלָכָה
לֹךְ
חַיִּים הֵם
כִּי לֹךְ הֵ

כֹּה נִגְמַר הָעוֹלָם
כֹּה נִגְמַר הָעוֹלָם
כֹּה נִגְמַר הָעוֹלָם
לֹא בְּמַפֵּץ, בְּבִכִּי.

היסטריה

כְּשֶׁהָיָא צַחֲקָה הִבְנֵתִי שְׁהִפְכָּתִי מְעַרְבַּב בְּצַחוֹק שְׁלָה
וְנַעֲשִׂיתִי חֶלֶק מִמֶּנּוּ, עַד שֶׁשָּׁנִיָּה הָיוּ רַק כּוֹכָבִים אֶקְרָאִים עִם
כְּשֶׁרוֹן לְתַרְגִּילִי סֹדֶר. נִמְשַׁכְתִּי פָּנִימָה בְּנִשְׁימוֹת קִצְרוֹת, שֶׁנִּשְׁאַפוּ בְּכָל
הַתְּאוֹשָׁשׁוֹת רִגְעִית, וּבִסּוֹף אֲבִדְתִּי בְּמַעֲרוֹת הָאִפְלוֹת שֶׁל גְּרוֹנָה,
נֶחֱכַל מַאֲדוֹוֹת שֶׁל שָׁרִירִים בְּלִתִּי נִרְאִים. מְלַצֵּר זָקֵן עִם
יָדִים רוֹעֵדוֹת מֵהָר לִפְרֹשׁ מִפֶּה מְשַׁבֵּצַת, וּוֹרְדָה וּלְבָנָה,
עַל שְׁלַחַן בְּרוֹזל חָלוּד, יֵרֵק, וְאָמַר: "אוֹלִי גְּבֵרְתִּי וְאִדּוֹנִי יוֹאִילוּ לְשִׁתּוֹת
אֶת הַתֶּה שֶׁלָּהֶם בְּגִנָּה, אוֹלִי גְּבֵרְתִּי וְאִדּוֹנִי יוֹאִילוּ לְשִׁתּוֹת אֶת הַתֶּה שֶׁלָּהֶם בְּגִנָּה..." הַחֲלֻטֹּתִי
שֶׁאִם אֶפְשֶׁר יִהְיֶה לְהַפְסִיק אֶת רֵעֵד שְׁדִּיָּה, חֶלֶק מִשְׁבְּרִירֵי אַחֵר הַצֹּהָרִים יוֹכְלוּ
לְהֶאֱסֹף, וְרִכּוּזִתִּי אֶת תְּשׁוּמַת לְבִי כָּלָה לְמַטְרָה זוּ.